
Telegram di consumadëures novëmber/dezëmber 2022

Newsletter

Wenn Sie im KonsumentInnenschutz auf dem Laufenden sein wollen, abonnieren Sie kostenlos das Verbrauchertelegramm als Newsletter.

Eletrizité y gas: degöna faziun dles mudaziuns dl contrat unilaterales cina ala fin d'aurí dl 2023

Gnanca les mudaziuns bele anunziades ne pó gní atuades

Cina ala fin d'aurí dl 2023 ne pó les condiziuns di contrac energetics (eletrizité y gas) nia gní mudades unilateralmënter dal venditur d'energia. Bele ti mëisc passá â cotan de cliënc y cliëntes ciafé na comunicaziun sön les mudaziuns preodüdes por le tert altonn: dötes chëstes mudaziuns ne pó sëgn nia plü gní aplicades ater co sce les mudaziuns é bele gnüdes fates dant dai 10 d'agost dl 2022.

"Por les consumadësses y i consumadus é chësc sambëgn na bona noela" dij Gunde Bauhofer, la direturia dla Zentrala di Consumadus dl Südtirol (ZCS). "Aladô dl'esperienza ne ti porta mudaziuns dl contrat unilaterales degügn vantaji ales consumadësses y ai consumadus o n'á ma dainré. Normalmantër porteres ma pro a alzé i cosc. Implü vëgn les comunicaziuns sön mudaziuns dainré scrites te na maniera tlera y insciö é sambëgn ri da capí avisa ci faziuns che ares ará sön la bolëta.

Metede averda ales ingianades de phishing tres SMS

Al vëgn arobé dac savaian da ester l'INPS

Atualmënter ti röiel ala Zentràla di Consumadus dl Südtirol (ZCS) segnalaziuns de zitadines y zitadins che dij da avèi ciafé n SMS dal INPS cun l'invit da dé ite dac online por podèi s'anuzé inant di sorvisc dl INPS.

Sce an clichèia sòn le link dé dant se deurel na plata olache al é da mète ite dac personai, danterater vëgnel ince damané do na copia dla cherta d'identité y n selfie olache an tègn tla man le documënt.

Baldi se tratera de n tentatif da ti rové pormez ai dac dles anuzadësses y di anuzadus.

Porchël: tolede atira y jide cun le SMS, ne stede nia a dé ite dac sòn la plata.

Sòn la dërta plata dl INPS ciafèise tröc d'atri ejëmpli de e-mail che ingiana. Danterater lascia l'INPS alsavèi che te sù SMS n'él mai link.

Patüc da mangé tomé

Pón ciamó le mangé zënza messèi se cruzié?

Tan dî che le patüc da mangé tègn vëgn dé dant dala **data de conservaziun minima** pro alimentars che tègn ince plü dî, y dala **data de tomanza** pro patüc da mangé che vá plü snel ademal (ater co pro pan nia fat ia y patüc fora de furn y pro ordöra y verzöra).

Sce la data de conservaziun minima („Mindestens haltbar bis...“) é bele passada, desson ti ciaré indortöra al produt, porvé sciöche al tofa y inultima nen ciarcé na picia cuantité. Sce le produt ciara fora normal, n'á nia n stlet tof y gnanca na stleta saú spo pón ciamó le mangé.

La maiú pert di alimentars che á na data de conservaziun minima pón ciamó mangé zënza problems do che chësta data é tomada, en pert cinamai mëisc dedô - tan inant che ai é ciamó stluc y é gnüs tignis sö sciöche al alda.

Ma pro patüc da mangé cun na data de tomanza (Verbrauchsdatum „Zu verbrauchen bis...“, data di scadenza "da consumarsi entro...") velel: do che la data de tomanza é passada ne dessel nia plü gní mangé o boiü.

Bonus de 60 euro por abonamënc dl trasport publich:

An pó fá domanda cina la fin dl ann tres na plataforma online

Sòn la plata web dl Ministere dl laur y dla politica sozuala é gnü ativé la plataforma tres chëra che an pó damané do le bonus dl trasport istituí dal "Decreto Aiuti"(GL n. 50/2022). Cun chësc vára da ciafé n contribut de alplü 60 euro por cumpré abonamënc dl trasport local publich.

Porsones cun n davagn sot a 35.000 euro pó fá domanda de contribut che mëss gní adoré da cumpré n abonamënt tl mëis dl calënder te chël che al é gnü conzedü. L'abonamënt pó scomencé súa validité ince plü tert.

An pó damané do le contribut por se instësc y ince por porsones de mëndra eté che é a ciaria. Che che ó fá domanda se dá dant cun le SPID o cun súa cherta d'identité eletrónica (CIE) y dá ite le numer de codesc fiscal dla persona interessada, p.ej. pó n genitur damané do le bonus por sü mituns y sües mitans che é ciamó a ciaria.

Por le Südtirol Pass él da chirí fora "STA SPA" dala lista dles aziëndes pro chères che le bonus dess gní adoré.

De plü informaziuns él da ciafé sön la plata web dl Ministère dl laur (Link: bonustrasporti.lavoro.gov.it).

Te ci alimënc él pa ascognü alcol?

Che al sides alcol tles cogores al rum él bëgn düc che sá. Mo an s'aspeta manco che al vëgnes ince adoré alcol (etanol) sciöche ingrediënt o por dé saú te compoc, marmelades, turtas, jopes, spëisa da cern o da pësc.

Te duciaries (p.ej. tl dlacin da ciuchelada, te ciocolatins, turtas, ciuchelades) y ince te spëises sciöche compoc y marmelades vëgnel gonot injunté licörs (p.ej. amaretto, cognac da ü), rum, brandy de ordöra o vin. Rezetas por jopes y sosses, por fondue de ciai, por rijoto, cëis da pësc y cern contëgn sovënz vin o d'atres boandes alcoliches por rajuns de saú.

Pro produc confezioná bele danfora mëssel gní dé dant l'alcol adoré o la boanda alcolica adorada, avisa sciöche düc i atri ingrediënc. Tla lista di ingrediënc él porchël indicaziuns sciöche "etanol", "alcol etilich", "alcol por adoranzas alimentares", "rum" y i.i.

Sce i alimentars vëgn indere venüs daverc ne mëssel nia gní documenté dōta la lista di ingrediënc - y insciö gnanca l'alcol - mo ma i ingrediënc che gaujëia allergies. Le medemo vel por spëises che vëgn adorades tla restoraziun. Implü vëgn l'etanol adoré sciöche meso de conservaziun, p.ej. ti estrac de früc, y ince sciöche solvënt por aromesc. Ince te chisc caji, chël ó dí canche l'alcol vëgn adoré sciöce sostanza ausiliara, ne mëssel nia gní dé dant sön la lista di ingrediënc.

Porchël ti vëgnel aconsié ales porsones che mëss, dess o ó renunzié a alcol da damané te restoranc, menses, dlacinaries y conditories o s'informé diretamënter pro i produturs de alimënc ci produc o ci spëises che vëgn fates cun alcol.

Broschiūra de consulënza online: abité te na maniera sana y sostignibla

Sce an fej n confrunt cun les generaziuns da n iade s'intenunse che i passun incër l'80 cina le 90% de nusc tēmp te locai stlūc, y dantadöt na gran pert a ciasa. Chësc trend é ciamó gnü majer cun le home-office. Porchël á les condiziuns de vita a ciasa na gran importanza por che ara se vais bun y por la sanité. Al é important che al ne sides daite degönes emisciuns danoses. Nia ma ogec d'aredamēnt y tesciüs, mo dantadöt ince i materiali de costruziun pó dé jö sostanzes che pó ester danoses. Mo tl'aria di locai él ince spores de müfa malsanes che pó gní n prigo por porsones y tiers. Pro porsones plü atempades, mo ince pro i pici y les porsones che á n sistem imunitar plü debl él n majer prigo da ciafé ciamó na maratia surapró o che i sintoms vëgnes da peso.

Savôse che tl'aria de locai stlūc pó ester cina cin' iadi tan de sostanzes danoses co tl'aria alaleria?

Sön ci faturs che al ó ester por n'abitaziun sana, te ci posc che al s'ascogn les fontanes por toseri te n'abitaziun y sön ci che vignun y vignöna de nos pó fá por na bona sanité te ciasa nes informëia la brosciūra online nöia (<https://www.consumer.bz.it/sites/default/files/2022-10/Der%20neue%20Ratgeber.pdf>).

La brosciūra de consulënza online é gnüda laurada fora dal Forum Formaziun y Energia AFB en colaboraziun cun la ZCS y cun le sostëgn dla Cassa Raiffeisen dl Südtirol.

La sanité n'é nia döt,
mo zënza la sanité n'é döt nia.
(Arthur Schopenhauer)

Pó n'alimentaziun vegana salvé le clima?

Döt le setur dl'alimentaziun é responsabl aladô dles Naziuns Unides (2019), dal 19 cina al 29 porcēnt, y aladô dl Consëi mondial sön le clima IPCC (2019), dal 21 cina al 37 porcēnt, de dotes les emisciuns de gas cun faziun "ciasa de chersciüda" globales. Cina l'80 porcēnt de chëstes emisciuns vëgn dala produziun de produc che vëgn dai tiers sciöche cern y lat. Sce an smendrësc le consum de alimentars che vëgn dai tiers porton pro te na maniera fundamentala ala reduziun dles emisciuns de gas cun faziun "ciasa de chersciüda".

L'Istitut d'inrescida por l'agricoltöra biologica FiBL Austria (Forschungsinstitut für Biologischen Landbau FiBL Österreich) á calolé dl 2020 les emisciuns de gas cun faziun de "ciasa de chersciüda" de stii alimentars desfarënc a porsona. Tl confrunt vëgnel mostré sö che chëstes emisciuns de gas cun faziun de "ciasa de chersciüda" pó gní arbassades de apresciapüch le 70 porcēnt sce an passa da n'alimentaziun cun tröpa cern a n'alimentaziun vegana. Tl medemo tēmp vëgnel adoré por n'alimentaziun vegana incër 66 porcēnt manco spersa de terac co por la spëisa austriaca atuala.

N'inresciada dl'Université de Oxford (Springmann et al. 2016) á confronté de plü poscibilités de alimentaziun cun i comportamënc de consumaziun che les Naziuns Unides vëiga danfora por l'ann 2050 a nivel mondial. Bele ma da n punt de odüda matematich portess pro n'alimentaziun vegana tl ann 2050 a 70 porcënt de manco emisciuns de gas cun faziun "ciasa de chersciüda" co le comportamënt de consumaziun preodü.

Le majer potenzial da sconé le clima á zënzater n'alimentaziun ma vegetala daldöt zënza produc che vëgn dai tiers. Mo ince bele ma na reduziun dla porcentuala di alimentars che vëgn dai tiers porta vantaji por le clima.

Cumpres online: jarára tl dagní ciamó da mené derevers patüc debann?

Cun l'aumënt dles cumpres online él sambëgn ince jü sö le numer dl patüc che vëgn mené indô zoruch. N valgönes de de gran aziëndes, dantadöt tl setur dl vistimënt, á scomencé te n valgügn stac da se ghiré na certa tarifa da pert dles consumadësses y i consumadus che mëna indô derevers le patüc comané. Ó pa chësc dí la fin dles spediziuns derevers debann?

Les rajuns por chësta mudaziun da pert dles aziëndes é dantadöt de natöra ecologica. L'elaboraziun de spediziuns derevers da pert dles aziëndes se damana tröp personal y tēmp, y gaujëia cosc. Da canche al é jü sö i cosc dl'energia porvia dl scomenciamënt dla vera tl'Ucraina mëss ince les aziëndes ciaré da sparagné. Implü él ince tres plü ri por les aziëndes da ciafé personal. Al n'é porchël nia da se fá demorvëia sce ciamó d'atres aziëndes renunziëia a spediziuns derevers debann. Bonamënter se röia prësc i tēmps olache an podô dé zoruch i produc zënza paié.

Por les consumadësses y i consumadus, dantadöt por i plü jogn, che é magari ausá da cumpré ite so quant online zënza se fá massa pinsiers s'anuzan dla poscibilité da podëi mené indô derevers debann ci che ne ti scüsa nia o ne ti vá nia bun, podess chësc mudamënt de strategia tl comerz eletronich ester sambëgn n desvantaje economich. Mo chësc pó ince rapresenté na bona ocasiun por ponsé ciamó n iade sura sön ci che an se cumpra y mudé so comportamënt ciaran da cumpré ite te na maniera plü cosciënta por amur dl tacuin y dl ambiënt!

Regoles da scialdé nöies por i condomini

Por i condomini él gnü metü sö regoles da scialdé nöies importantes. Cun le decret ministerial dl minister dla Transiziun ecologica (DM 383 di 6 d'otober dl 2022) Roberto Cingolani, él gnü dé indicaziuns nöies por i implanc da scialdé a gas natural sön la basa dl "Plann de reduziun dl consum de gas natural".

I implanc da scialdé pó jí n'ora al de demanco y sce an confrontëia cun la sajun da d'invern 2021/22 é le tēmp olache i implanc pó ester en funziun gnü smendrí de 15 dis. I implanc da scialdé é bele gnüs impiá 8 dis plü tert y insciö messarái ince gní destodá 7 dis denant. Tl caje de condiziuns dl tēmp straordinares pó i comuns amplié por n tēmp cört chēstes indicaziuns. Fora dla zona climatica F pó i implanc da scialdé gní impiá vigni de danter les 5 y les 23 por alplü 13 ores. La temperatöra mascimala dl ambiënt é ince gnüda arbassada de un n degré:

17°C +/- 2°C de toleranza por frabicac che vëgn adorá por ativités industrielles, artejanales y en general de te ativités,

19°C +/- 2°C de toleranza por düc i atri frabicac.

Les "zones climatiques da scialdé" cun limitaziuns desvalies

I comuns dla provincia de Balsan é partis sö te zones E y F. Te chēstes zones climatiques velel les limitaziuns da scialdé suandēntes:

Zona E: 13 ores al de dai 22 d'otober ai 7 d'aurí;

Zona F: degöna limitaziun.

Chiló la lista di comuns dl Südtirol tla zona climatica E por chi che al vel la reduziun de 15 dis y 1 n'ora cun na temperatöra da 19° +/- 2° (por i atri comuns n'él degönes limitaziuns):

Algund	Gargazon	Magreid adW	Salurn
Andrian	Karneid	Marling	Terlan
Auer	Kurtsch adW	Maran	Tramin adW
Balsan	Kurtinig adW	Nalls	Tschermes
Branzoll	Lana	Neumarkt	
Burgstall	Laives	Pfatten	